

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК:

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

_____ Інна САВИЦЬКА

«__» _____ 2025 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри педагогіки (в.о.)

_____ Лідія ЧЕРЕДНИК

«__» _____ 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

Спеціальність:

011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма:

«Інформаційно-комунікаційні технології»

Орієнтація освітньої програми:

«Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми _____ д.п.н., проф. **Олександр КУЧАЙ**

Керівник магістерської роботи _____ к.п.н. **Лідія ЧЕРЕДНИК**

Виконав: _____ здобувач освіти **Андрій КРИПКИЙ**

КИЇВ-2025

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра педагогіки

Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

д.п.н. _____ Р.В. Сопівник

«__» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

студенту **Андрію КРІПКОМУ**

1. Тема магістерської роботи: «Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей здобувачів освіти». Затверджена наказом ректора НУБіП України від 25.11.2024 р. за № 2095 С.

2. Термін подання завершеної роботи на кафедру: 20.10.2025 р.

3. Вихідні дані до магістерської роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про підготовку і захист магістерської роботи у Національному університеті біоресурсів і природокористування України; посібники, словники, довідники, методична, наукова література відповідно до теми дослідження.

4. Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Схарактеризувати формування національних цінностей здобувачів освіти як проблему сучасності.
2. З'ясувати зміст і структуру поняття «національні цінності».
3. Схарактеризувати інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей.
4. Визначити організаційно - педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти
5. Визначити зміст, форми і методи реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти.
6. Організувати емпіричне дослідження проблеми формування національних цінностей.
7. Надати методичні рекомендації з формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ.

Дата видачі завдання: 20.10.2024 р.

Керівник магістерської роботи _____ Л. Чередник

Завдання прийняв до виконання _____ А. Кріпкий

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему: «Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей здобувачів освіти».

Обсяг і структура магістерської роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, переліку джерел інформації (63 одиниці, у тому числі іноземною мовою) та додатків (5). Загальний обсяг дорівнює 68 сторінок, містить 5 таблиць, 6 рисунків, у тому числі діаграм.

Ключові слова: *здобувачі освіти, національні цінності, інформаційно-комунікаційні технології, заклад фахової передвищої освіти.*

У першому розділі визначено, що формування національних цінностей набуває особливого значення, адже освіта вже не обмежується лише передачею знань, а покликана виховувати громадянина з чіткою національною ідентичністю, здатного діяти відповідально в умовах глобалізації та інформаційних викликів.

Проблема формування національних цінностей здобувачів освіти є однією з провідних проблем сучасності, оскільки від її вирішення залежить не лише духовний розвиток особистості, але й стабільність, конкурентоспроможність та самобутність держави у глобалізованому світі.

Також визначено, що національні цінності – це інтегральна система ідеалів, традицій, норм, символів і культурних смислів, що забезпечують єдність суспільства.

У їх структурі виокремлюються когнітивний (знання про історію, культуру, традиції), емоційно-мотиваційний (ставлення, патріотичні почуття, гордість за державу) та поведінковий (готовність до дії на благо суспільства) компоненти. Національні цінності мають як універсальний (загальнолюдський), так і національно-специфічний характер.

З'ясовано, що ІКТ створюють широкі можливості для поширення культурного контенту, популяризації національних традицій та мови. Вони

сприяють розвитку медіаграмотності, критичного мислення, умінню протистояти інформаційним маніпуляціям. Використання інтерактивних платформ, віртуальних музеїв, освітніх відеоресурсів підвищує залученість молоді у процес формування національної самосвідомості.

У другому розділі визначено, що організаційно-педагогічні умови передбачають: забезпечення інформаційно-технологічної доступності навчальних ресурсів, інтерактивність освітніх форм і активне залучення студентів до цифрового моніторингу та оцінки результатів. Використання електронних курсів, онлайн-дискусій, мультимедійних презентацій та інтерактивних платформ створює середовище, яке сприяє засвоєнню історико-культурної спадщини, розвитку патріотичних почуттів та формуванню національної ідентичності.

Також з'ясовано, що реалізація організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей засобами ІКТ може бути через зміст, форми і методи: зміст: формування патріотизму, культурної грамотності, громадянської активності; форми: лекції, тренінги, інтерактивні курси, екскурсії, культурно-просвітницькі заходи; методи: дискусії, рольові ігри, проєктні технології, проблемно-пошукові завдання, цифрові платформи.

У третьому розділі визначено засобами проведення анкетування, тестування, спостереження рівень сформованості когнітивного, емоційно-мотиваційного й поведінкового компонентів. Результати засвідчили, що найбільш розвиненим є когнітивний та емоційний рівні, тоді як поведінковий потребує додаткової уваги. Отримані дані стали основою для вдосконалення педагогічних умов і методик виховної роботи.

Серед основних методичних рекомендацій з формування національних цінностей засобами ІКТ виокремлено: використання інтерактивних освітніх платформ для популяризації національної культури; залучення студентів до створення мультимедійних проєктів, спрямованих на відображення традицій і культурної спадщини; інтегрування онлайн-дискусій та форумів з питань

національної ідентичності; забезпечення розвитку критичного мислення через аналіз медіатекстів та інформаційного простору.

Апробація результатів дослідження:

1. Кріпкий А., Чередник Л. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей здобувачів освіти: *IX Міжнародна науково-практична конференція «Роль молоді в розвитку АПК України»*. Київ. 15-16 квітня 2025 р. С.294-296. Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2025_zbirnik_15-16.04.25_sait_11.06.25.pdf

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІКТ	11
1.1. Формування національних цінностей здобувачів освіти як проблема сучасності.....	11
1.2. Зміст і структура поняття «національні цінності».....	16
1.3. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей.....	20
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	27
2.1. Організаційно - педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти.....	27
2.2. Зміст, форми і методи реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти.....	32
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІКТ	39
3.1. Організація дослідження.....	39
3.2. Методичні рекомендації з формування національних цінностей здобувачів освіти.....	47
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глобалізаційними та інтеграційними процесами, які з одного боку відкривають широкі можливості для культурного та освітнього обміну, а з іншого – ставлять перед системою освіти завдання збереження та утвердження національних цінностей. В умовах інформаційного суспільства та активного впровадження цифрових технологій особливої ваги набуває проблема формування у здобувачів освіти стійких духовно-моральних орієнтирів, які відображають національну ідентичність, культурні традиції та суспільно значущі ідеали.

Національні цінності виконують функцію ідейної та світоглядної основи, що забезпечує інтеграцію молодого покоління у культурно-історичний контекст нації, сприяє розвитку громадянської відповідальності, патріотизму, моральної зрілості та готовності до активної участі в суспільному житті. Водночас, процес їх формування потребує пошуку нових методологічних підходів та інноваційних засобів, здатних забезпечити ефективну взаємодію освітнього процесу з культурними й інформаційними викликами сучасності.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є одним із провідних інструментів модернізації освіти, оскільки створюють широкі можливості для інтерактивного навчання, візуалізації навчального матеріалу, організації міжкультурної та міжособистісної комунікації. Використання ІКТ дозволяє не лише урізноманітнити форми і методи освітньої діяльності, а й забезпечити особистісно зорієнтований підхід до формування національних цінностей здобувачів освіти. Вони сприяють розвитку критичного мислення, самостійності, активної громадянської позиції та відповідального ставлення до національної спадщини.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів інтеграції національно орієнтованого змісту освіти з

інноваційними цифровими технологіями, що відповідає стратегічним пріоритетам розвитку української держави та завданням формування покоління, здатного до творчої самореалізації та відповідальної діяльності в умовах сучасних викликів.

Таким чином, тема «Формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ» набуває особливої значущості, оскільки спрямована на поєднання традиційних духовних основ виховання з новітніми технологічними можливостями, що відкриває перспективи підвищення якості освітнього процесу та виховання національно свідомої особистості.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також експериментальна перевірка їх ефективності у сучасному освітньому процесі.

Об'єкт дослідження: процес формування національних цінностей у здобувачів освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови, форми, методи та засоби використання ІКТ у формуванні національних цінностей здобувачів освіти.

З метою розкриття теми дослідження нами було сформовано наступні завдання:

1. Схарактеризувати формування національних цінностей здобувачів освіти як проблему сучасності.
2. Визначити зміст і структуру поняття «національні цінності».
3. Охарактеризувати інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей.
4. Визначити та охарактеризувати організаційно - педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти.
5. З'ясувати зміст, форми і методи реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти.
6. Провести емпіричне дослідження формування національних цінностей здобувачів освіти.

7. Сформувати методичні рекомендації з формування національних цінностей здобувачів освіти.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз і синтез наукових джерел з педагогіки, психології, культурології; узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з проблеми формування національних цінностей та використання ІКТ; моделювання організаційно-педагогічних умов; емпіричні: спостереження, анкетування, інтерв'ю, тестування з метою виявлення рівня сформованості національних цінностей; педагогічний експеримент; статистичні: кількісний і якісний аналіз отриманих результатів, методи математичної статистики для перевірки достовірності експериментальних даних.

Теоретичну основу дослідження становлять: положення філософії освіти щодо формування ціннісних орієнтацій особистості (М. Каган, В. Кременя, І.Зязюна); психолого-педагогічні концепції розвитку особистості у процесі соціалізації та інкультурації (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Г. Костюк, І. Бех); теорія національного виховання та формування національної свідомості (Г.Ващенко, О. Сухомлинська, І. Ільїн, Д. Чижевський); сучасні підходи до розуміння сутності національних цінностей як інтегрованого феномену, що поєднує духовно-моральні, культурні та громадянські аспекти; концепції цифровізації освіти та педагогічного використання інформаційно-комунікаційних технологій (М. Кастельс, Ю. Машбиць, О. Спирін, А. Гуржій).

Методологічною базою стали:

- системний, культурологічний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, компетентнісний та діяльнісний підходи;
- методи педагогічного моделювання, порівняльного аналізу, діагностики та експериментальної перевірки педагогічних умов формування національних цінностей.

Наукова новизна полягає у тому, що у дослідженні уперше: теоретично обґрунтовано й розроблено модель формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ; уточнено зміст поняття «національні цінності

здобувачів освіти» у контексті цифровізації освітнього процесу; визначено організаційно-педагогічні умови інтеграції ІКТ у процес формування національних цінностей; розширено наукові уявлення про потенціал цифрових освітніх ресурсів, онлайн-комунікації та мультимедійних технологій у вихованні національно свідомої особистості.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що: розроблено методичні рекомендації щодо застосування ІКТ у процесі формування національних цінностей, які можуть бути використані педагогами закладів середньої та вищої освіти; запропонована модель та педагогічні умови можуть бути інтегровані у навчальні програми, виховні заходи та цифрові освітні середовища; матеріали дослідження можуть слугувати основою для підготовки спецкурсів, тренінгів, семінарів для викладачів та наставників груп, а також для удосконалення освітніх платформ і електронних ресурсів.

Робота складається з вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІКТ

1.1. Формування національних цінностей здобувачів освіти як проблема сучасності

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується складними соціокультурними трансформаціями, зумовленими процесами глобалізації, цифровізації, європейської інтеграції та водночас військово-політичними викликами, що ставлять у центр уваги проблему національної ідентичності та ціннісних орієнтирів молодого покоління. У цих умовах формування національних цінностей здобувачів освіти набуває особливого значення як чинник збереження культурної самобутності, соціальної стабільності та духовної єдності нації.

Національні цінності виступають фундаментом, на якому ґрунтується патріотичне виховання, громадянська активність та готовність молоді брати участь у розбудові демократичного суспільства. Вони відображають історичний досвід, традиції, культурні надбання, морально-етичні принципи народу, які інтегруються у свідомості особистості та впливають на її світогляд, поведінку і професійну діяльність [8]. Відсутність сформованої системи національних цінностей у студентської молоді може призводити до духовної дезорієнтації, зниження соціальної відповідальності та вразливості до зовнішніх інформаційних впливів.

Серед актуальних проблем формування національних цінностей у сучасному освітньому середовищі можна виокремити:

- домінування глобалізаційних культурних трендів над національною ідентичністю;

- вплив інформаційно-комунікаційних технологій, що поряд із потужним освітнім потенціалом несуть загрозу поширення деструктивних цінностей;
- недостатню інтеграцію аксіологічних аспектів у зміст освіти;
- суперечність між традиційними формами виховання і новими потребами цифрового покоління.

Разом з тим сучасна педагогічна наука і практика наголошують на можливості використання інноваційних засобів, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій, для формування у здобувачів освіти глибокого усвідомлення національних цінностей у поєднанні з відкритістю до світової культури. Поєднання традиційних виховних методів з цифровими інструментами дозволяє створити нові форми комунікації та навчальної взаємодії, які сприяють більш глибокому зануренню студентів у національно-культурний контекст.

Проблема формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ узгоджується з основними документами, що регламентують розвиток освіти в Україні, а саме: Конституція України (1996 р.), де підкреслено цінність національної ідентичності та право громадян на освіту; Закон України «Про освіту» (2017 р.), у якому визначено мету освіти як всебічний розвиток особистості на основі цінностей українського народу; Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), що орієнтує на виховання громадянина-патріота, здатного до професійної та суспільної самореалізації; Закон України «Про Національну програму інформатизації» (1998 р.) та інші документи, що регулюють процес цифровізації освітнього простору; Концепція «Нова українська школа» (2016 р.), де акцентовано важливість формування ціннісних орієнтацій та застосування ІКТ в освітньому процесі; Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) та Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Порушена проблема також має відображення у низці міжнародних документів, які визначають ціннісні орієнтири розвитку освіти у глобальному

контексті, зокрема: Загальна декларація прав людини (ООН, 1948), яка закріплює право кожної людини на освіту і розвиток особистості; Конвенція про права дитини (ООН, 1989), що наголошує на необхідності виховання у душі поваги до культурної самобутності та національних цінностей; Рекомендації ЮНЕСКО з освіти для міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та освіти у сфері прав людини і основних свобод (1974); Освітня програма ЮНЕСКО «Education for Sustainable Development», де підкреслюється важливість інтеграції ІКТ у формування громадянських і ціннісних орієнтацій; Цифрова стратегія Європейського Союзу «Shaping Europe's Digital Future» (2020), що передбачає розвиток цифрової освіти та формування європейської ідентичності через ІКТ; Програма ЄС «Digital Education Action Plan 2021–2027», яка визначає напрями розвитку цифрових компетентностей та використання ІКТ у формуванні цінностей молодого покоління.

У цих документах визначено концептуальні орієнтири щодо формування національних цінностей здобувачів освіти в умовах цифровізації освітнього процесу.

Вітчизняні дослідники неодноразово підкреслюють, що формування національних цінностей у здобувачів освіти є необхідним чинником зміцнення патріотизму, національної ідентичності й громадянської відповідальності. Зокрема, І. Горячок, І. Баранцова та Ю. Тараненко висловлюють думку, що національна ідентичність включає знання про свою країну, історію, культуру і традиції та є суттєвим компонентом свідомості молоді [14].

Р. Винничук у своєму аналізі аксіологічних основ професійної підготовки майбутніх фахівців зазначає, що система цінностей відіграє ключову роль у соціалізації особистості в освітньому процесі [12]. Подібні тези підкріплює О. Оксенюк, яка в дослідженні зосереджена на учнях 8–9 класів, розкриваючи сутність формування національних цінностей саме у контексті шкільного вивчення історії [42].

Крім того, Трощинський В., Скуратівський В., Ярош Н. визначають пріоритети українознавства у формуванні національно-культурної

ідентичності учнівської молоді, виокремлюючи духовні цінності як носій культуротворчого потенціалу в умовах сучасних соціокультурних трансформацій [59].

Процеси глобалізації, інформаційної трансформації та зміни освітніх парадигм можуть призводити до розмивання національної ідентичності та послаблення традиційних цінностей. Недостатня інтеграція аксіологічного напрямку у зміст освіти, а також вплив потоку інформаційних технологій можуть призвести до духовної дезорієнтації молоді, тоді як активні форми роботи над формуванням національних цінностей мають вирішальне значення.

Сучасні наукові дослідження також розглядають формування громадянської та національної ідентичності через призму полікультурної освіти. Науковиця О. Безкоровайна зазначає, що полікультурна освіта сприяє формуванню громадянської ідентичності та толерантності серед студентів, вимагаючи інноваційних форм інтерактивної взаємодії та навчання [5]. Поряд з цим Л. Кругленко звертає увагу на те, що полікультурна освіта має бути одним із інструментів соціального інтегрування різних етнічних груп і запорукою стабільності суспільства [36].

Узагальнено проблеми формування національних цінностей здобувачів освіти у сучасній системі освіти подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Сучасні проблеми формування національних цінностей у працях науковців

Проблема	Суть проблеми	Науковці / джерело
Зниження інтересу молоді до національної культури й історії	Відчуження від традицій і культурної спадщини, що ускладнює засвоєння національних цінностей	І. Горячок, І. Баранцова, Ю. Тараненко
Недостатня інтеграція аксіологічного компоненту в освітній процес	Формування цінностей відбувається фрагментарно, без системної роботи	Р. Винничук
Вплив глобалізаційних процесів і ризику культурної асиміляції	Домінування глобальних трендів над національними орієнтирами	Троцинський В., Скуратівський В., Ярош Н.

Проблема	Суть проблеми	Науковці / джерело
Відсутність сучасних методик поєднання національного й полікультурного виховання	Суперечність між потребою у толерантності та збереженні ідентичності	О. Безкоровайна
Вплив ІКТ та інформаційного середовища	Поряд із освітнім потенціалом, цифровий простір може поширювати деструктивні цінності	О.Оксенюк, Л.Кругленко та ін.

Отже, проблема формування національних цінностей у здобувачів освіти - це багатовимірне явище, яке перебуває на перехресті освітньої політики, педагогіки, культурології й інформаційних технологій. Наукові дослідження демонструють: національні цінності - це не лише окремі орієнтири, а цілісна система, що формуватиметься через ціннісно спрямований освітній процес, інтеграцію сучасних технологій і міжкультурних підходів, а також урахування соціокультурних викликів сучасності.

Формування національних цінностей у здобувачів освіти потребує дотримання певних принципів (рис.1).



Рисунок 1. Принципи формування національної ідентичності в роботі педагогічного закладу вищої освіти (за М. Михальченко[38])

Таким чином, проблема формування національних цінностей здобувачів освіти у сучасному суспільстві є багатовимірною та комплексною. Вона вимагає інтеграції зусиль держави, освітніх інституцій, родини та громадянського суспільства, а також використання інноваційних освітніх технологій, що відповідають новим потребам інформаційного покоління. Її розв'язання є передумовою підготовки соціально активних, національно свідомих і конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечити розвиток України у глобалізованому світі.

1.2. Зміст і структура поняття «національні цінності»

У сучасних умовах глобалізації та динамічних соціокультурних трансформацій проблема збереження та розвитку національних цінностей набуває особливої актуальності. Національні цінності виступають духовним фундаментом суспільства, визначають його культурну ідентичність, формують громадянську позицію та світогляд особистості. Для здобувачів освіти вони є не лише основою самовизначення, а й важливим чинником професійного й особистісного становлення, оскільки сприяють формуванню цілісної системи поглядів, переконань і життєвих орієнтацій.

Наукові підходи до трактування сутності національних цінностей відображають їх багатоконпонентність, що охоплює когнітивну, емоційно-мотиваційну, ціннісно-смыслову та поведінкову сфери. Вони не лише виражають історичну пам'ять і культурну спадщину народу, а й є інструментом інтеграції людини у соціум, регулятором міжособистісних і міжкультурних відносин.

Актуальність дослідження структури й змісту поняття «національні цінності» обумовлена потребою у виробленні науково обґрунтованих підходів до їх формування в освітньому процесі, що дозволить забезпечити гармонійний розвиток особистості, готової до відповідальної громадянської

діяльності, збереження культурної спадщини та посилення національної ідентичності.

У науковій літературі національні цінності трактуються як цілісна система ціннісних орієнтацій, яка формується під впливом історико-культурних, духовних, моральних, соціальних і політичних чинників. Так, науковець С. Ларін у статті «Сутність та зміст поняття «національні цінності» підкреслює функціональну єдність цього феномена, який відіграє роль формувача ідентичності та засобу культурного самоусвідомлення народу [37].

У дослідженні «Національні цінності України: сутність, розмаїття, консолідаційний потенціал» наголошено, що національні цінності мають об'єднавчу силу, відіграючи ключову роль у консолідації суспільства та збереженні його культурної цілісності [35].

Науковиця М. Шваб у статті про цінності національної безпеки України зазначає, що національні цінності є найстійкішим елементом у системі національної безпеки, і вони не піддаються стрімким змінам, на відміну від інтересів, які залежать від кон'юнктури [60]. У праці М. Мелікової «National Values and Their Role in Sustainable Development of Society» трактовано національні цінності як багаторівневу систему духовних, культурних, моральних і соціальних орієнтирів, які визначають ідентичність народу та стратегічний розвиток суспільства [61].

На основі аналізу наукової літератури виокремлено такі складові досліджуваного нами поняття «національні цінності»:

1. Духовно-культурний компонент: історична пам'ять, традиційна спадщина, символи і наративи (С. Ларін [37]; Н. Кочура[32]);
2. Морально-етичний компонент: моральні орієнтири, патріотизм, відповідальність (М. Шваб [60]; М. Мелікова [61]);
3. Соціально-політичний компонент — консолідація суспільства, демократія, безпека (дослідження національних цінностей та безпеки);
4. Економічно-стратегічний компонент — роль цінностей у розвитку людського капіталу й стійкості суспільства (М. Мелікова).

У своєму дослідженні ми будемо використовувати такий зміст і функціонал поняття «національні цінності»: *це інтегральна система духовних, культурних, моральних, соціально-політичних та економічних орієнтирів, що відображають історичний досвід, світоглядні пріоритети, традиції та ідеали певного народу, визначають його ідентичність і слугують основою консолідації суспільства.*

Вони є духовно-культурними орієнтирами, що виражають унікальність нації через мову, літературу, мистецтво, звичаї й традиції; морально-етичними нормами, які формують гуманістичні засади співжиття, взаємоповаги, толерантності та відповідальності; соціально-політичними принципами, що визначають ставлення до державності, свободи, демократії, прав людини й громадянських обов'язків; економічно-стратегічними орієнтирами, спрямованими на розвиток суспільства, добробут громадян, збереження ресурсів і забезпечення майбутнього покоління.

Отже, національні цінності виконують низку ключових функцій:

1. Ідентифікаційну – формують відчуття належності до нації та її культурного простору.
2. Консолідаційну – об'єднують суспільство навколо спільних ідеалів і цілей.
3. Виховну – забезпечують передачу досвіду, традицій і моральних норм від покоління до покоління.
4. Регулятивну – спрямовують поведінку індивідів у суспільстві, задають моральні та правові стандарти.
5. Прогностичну – формують стратегічні орієнтири розвитку суспільства у майбутньому.

У своєму дослідженні, опираючись на дослідження науковців, ми будемо виокремлювати три компоненти досліджуваного поняття (таблиця 2).

Таблиця 2

Змістові компоненти поняття «національні цінності»

Компонент	Критеріальний вияв компоненту
Когнітивний	-усвідомлення історії, культури, традицій та мови народу; -знання державної символіки, національних героїв, подій та здобутків
Емоційно-ціннісний	-ставлення до національних ідеалів, культури, духовної спадщини; -ідентифікація себе з українською нацією; -прийняття ідеї незалежності, суверенітету, демократичних цінностей; -гордість за приналежність до свого народу; -мотивація до збереження національних традицій; -толерантність і повага до інших культур при домінуванні власної ідентичності
Поведінковий	-участь у громадянських, культурних, волонтерських заходах; -використання української мови в повсякденному житті; -дотримання традицій, звичаїв, норм.

Рівні сформованості національних цінностей

1. Високий рівень: глибокі знання з історії та культури; стійкі патріотичні переконання; активна участь у національно-культурній та громадянській діяльності; прояви відповідальності за збереження культурної спадщини.
2. Середній рівень: базові знання з історії та культури; переважно позитивне ставлення до національних ідеалів; епізодична участь у культурних і громадських заходах; недостатня системність у збереженні традицій.

3. Низький рівень: фрагментарні або поверхові знання про національну спадщину; байдужість або суперечливе ставлення до національних ідеалів; відсутність мотивації до збереження культури; слабе або відсутнє включення у практичну діяльність.

Таким чином, поняття «національні цінності» є комплексним цілісним поєднанням духовного спадку, моральних орієнтацій, соціальної злагоди й державного розвитку. Це робить його багатовимірним феноменом, котрий має вагомє значення в освітньому процесі для виховання національно свідомої особистості.

1.3. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування національних цінностей

У сучасному цифровому освітньому просторі інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) виступають потужним інструментом формування національних цінностей, поєднуючи можливості інтерактивного навчання з вихованням культурної ідентичності та патріотизму. Вчені підкреслюють, що ІКТ сприяють не лише цифровій компетентності, а й ціннісному, моральному і патріотичному розвитку здобувачів освіти [46].

Інструменти на кшталт Moodle, Kahoot, відео-лекцій та інтерактивних платформ дозволяють включати ціннісний контент у навчальний процес максимально ефективно. Реалізація такої інтеграції потребує продуманого методичного забезпечення, щоб ІКТ сприяли формуванню національних цінностей, глибокої національної ідентичності, а не залишались технічним фоном.

У сучасних вітчизняних дослідженнях розкриваються окремі аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Проблематику удосконалення процесу патріотичного виховання старшокласників і студентської молоді, а також розвитку їхньої медіаграмотності засобами медіаосвіти досліджувала Н. Череповська.

Використання інтернет-ресурсів як чинника формування національно-патріотичного світогляду студентів розглядали у своїх працях Л. Мазай, О. Павлушенко, Н. Павликівська, Л. Прокопчук та інші науковці. На основі емпіричних даних, здобутих методом фокус-груп, дослідники визначили рівень зацікавленості студентів інформацією про історію, етнокультуру й традиції українського народу, а також ступінь їхньої обізнаності щодо інтернет-джерел, що містять науково підтвержені знання про минуле й сучасне суспільно-політичне життя України.

У світовій науковій практиці також накопичено досвід використання ІКТ у патріотичному вихованні молоді. Так, R. Kamil у своїй роботі описує застосування інформаційних і комп'ютерних технологій у вихованні польських школярів і студентів. Дослідники E. Lacka, T. S. Wong, M. Yacine Haddoud вивчали роль віртуального освітнього середовища та соціальних мереж у формуванні цінностей у закладах вищої освіти. У працях S. Fedorova, D. Ivanova, K. Balysheva та Y. Zubkova аналізується досвід упровадження інноваційних цифрових технологій у процес національно-патріотичного виховання молоді, зокрема 3D-ігор, телетандемів, подкастів, відеоресурсів, соціальних мереж та інших інструментів електронного навчання (таблиця 3).

Таблиця 3

Досвід науковців у використанні ІКТ як засобу формування національних цінностей і патріотичного виховання

Автор(и) / Дослідники	Країна / Контекст	Об'єкт дослідження	Засоби ІКТ / форми використання	Основні результати
Н.Череповська	Україна	Старшокласники, студенти	Медіаосвіта, розвиток медіаграмотності	Визначено шляхи оптимізації процесу виховання патріотизму через критичне мислення та аналіз медіа
Л. Мазай,	Україна	Студенти	Інтернет-ресурси (сайти, блоги,	Виявлено інтерес студентів до

Автор(и) / Дослідники	Країна / Контекст	Об'єкт дослідження	Засоби ІКТ / форми використання	Основні результати
О.Павлушенко, Н. Павликівська, Л. Прокопчук та ін.			онлайн-бібліотеки)	історії, етнокультури, традицій, підкреслено потребу в достовірних джерелах
R. Kamil	Польща	Молодь	Інформаційні та комп'ютерні технології	Описано досвід упровадження ІКТ у процес патріотичного виховання польської молоді
E. Lacka, T. S. Wong, M. Yacine Haddoud	Великобританія, міжнародний контекст	Студенти вищих шкіл	Віртуальне навчальне середовище, соціальні мережі	Показано значення цифрового простору для формування цінностей та освітньої взаємодії
S. Fedorova, D. Ivanova, K. Balysheva, Y. Zubkova	Росія, міжнародний досвід	Молодь, студенти	3D-ігри, телетандем, подкасти, соціальні мережі, відеоресурси	Проаналізовано інноваційні інструменти е-навчання для підтримки патріотичного виховання

До освітньо-виховного процесу доцільно інтегрувати як традиційні, так і сучасні форми роботи. Це можуть бути онлайн-лекції з актуальних тем, виховні години, дискусійні «круглі столи», віртуальні екскурсії історичними місцями України, а також цифрові виставки художньої та народної творчості.

За допомогою платформ **Zoom** та **Google Meet** студентам можна організувати різноманітні інтерактивні майстер-класи, наприклад: «Розпис різдвяного печива», «Оберіг для захисника України», «Барвисті візерунки до Дня вишиванки» тощо.

Важливою складовою інформаційно-виховного впливу є проведення онлайн-зустрічей із відомими науковцями, що досліджують історико-

культурну спадщину України, військовослужбовцями, волонтерами, письменниками та іншими представниками культурної та громадської сфери.

Серед інноваційних підходів до формування національної ідентичності особливе місце посідає **метод проєктів із використанням ІКТ**. Його реалізація передбачає дотримання певних етапів та вибір актуальної тематики. Для студентів педагогічних спеціальностей особливо привабливими є довготривалі проєкти, спрямовані на виховання патріотизму. Прикладами можуть бути: «Україна – європейська країна», «Кращий знавець історії політичної думки», «Я – родина – Україна», «Долаємо стереотипи разом».

Залучення молоді до такої діяльності сприяє формуванню у них стійких патріотичних почуттів: любові до Батьківщини та рідних, усвідомлення власної належності до українського народу, а також вихованню поваги та толерантності до представників інших культур і національностей.

Взаємозв'язок ІКТ та формування національних цінностей за чотирма ключовими напрямками (компонентами) ілюстровано на рис.2.



Рисунок 2. Формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ

Для розвитку національної ідентичності студентів доцільно орієнтувати їх на використання просвітницьких інтернет-ресурсів – спеціалізованих сайтів, порталів, освітніх YouTube-каналів, де представлено значний обсяг інформації

з історії, етнології, етнографії, культури української мови та національного мистецтва.

У сучасних умовах важливим чинником формування світогляду й переконань молоді виступають соціальні мережі. Вони функціонують як напівпублічний цифровий простір, що дозволяє користувачам об'єднуватися за спільними інтересами, створювати та поширювати власний контент, підтримувати його в різних форматах — від періодичної активності до постійної участі в реальному часі. При цьому опубліковані матеріали набувають додаткової цінності завдяки відгукам та коментарям інших користувачів. Як зазначено у доступних джерелах, саме така модель інтерактивного спілкування та обміну інформацією робить соціальні мережі ефективним засобом національно-патріотичного виховання студентської молоді [13].

Отже, ІКТ - це не тільки інструмент передачі даних, а значущий носій національних цінностей, що може трансформувати освітній контекст у напрямку культурного й патріотичного розвитку. Якраз цифрові технології сприяють активізації освітнього процесу, збільшенню швидкості та якості сприйняття, розуміння та засвоєння знань. Причому це стосується усіх рівнів освіти – від закладів дошкільної освіти до університетських стін.

ВИСНОВКИ до розділу 1

У першому(теоретичному) розділі ми здійснили аналіз наукових напрацювань, досвіду роботи закладів освіти та дійшли певних висновків:

1. Актуальність проблеми формування національних цінностей у здобувачів освіти зумовлена її багатогранністю та складністю. Її вирішення потребує консолідації зусиль держави, освітніх установ, сім'ї та громадських організацій, а також упровадження сучасних освітніх технологій, орієнтованих на потреби цифрового покоління. Лише за таких умов можливим є виховання соціально активних, національно свідомих і конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечити сталий розвиток України в умовах глобалізованого світу.
2. Національні цінності - це інтегральна система духовних, культурних, моральних, соціально-політичних та економічних орієнтирів, що відображають історичний досвід, світоглядні пріоритети, традиції та ідеали певного народу, визначають його ідентичність і слугують основою консолідації суспільства.
3. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є важливим чинником формування національних цінностей студентської молоді. Вони забезпечують доступ до просвітницьких ресурсів, платформ і цифрових продуктів, що містять значний обсяг знань про історію, етнокультуру, мову та мистецтво України.

Соціальні мережі виступають впливовим середовищем для виховання національної ідентичності. Завдяки їх інтерактивній природі (можливості створювати контент, коментувати, поширювати інформацію) вони стають ефективним засобом національно-патріотичного виховання, формуючи дискурс спільних цінностей і суспільної єдності.

Поєднання традиційних і новітніх форм виховної роботи з використанням ІКТ підвищує її ефективність. Це стосується як організації онлайн-лекцій, віртуальних екскурсій, гостьових зустрічей із видатними

особистостями, так і застосування інтерактивних інструментів — Zoom, Google Meet, соціальних платформ.

Міжнародний досвід доводить універсальність ІКТ у формуванні національних цінностей. Зарубіжні науковці акцентують на потенціалі соціальних мереж, віртуального навчального середовища, подкастів, освітніх ігор і цифрових платформ у патріотичному вихованні молоді, що підтверджує доцільність інтеграції подібних практик у вітчизняну освіту.

Формування національних цінностей в умовах цифрового суспільства потребує комплексного підходу. Поєднання освітніх програм, виховних заходів, медіаграмотності та активної взаємодії студентів у цифровому просторі забезпечує сталі результати у вихованні громадянської свідомості, культурної ідентичності та патріотизму.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

2.1. Організаційно - педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти

Для підвищення ефективності формування національної ідентичності у здобувачів вищої педагогічної освіти було визначено організаційно-педагогічні умови, які інтегрують та посилюють виховні впливи, сприяючи більш високому рівню розвитку цієї якості.

Більшість науковців сходяться на думці, що педагогічні умови виступають як характеристика певної мети та системи формування конкретних якостей особистості в межах організованої навчально-виховної роботи (С. Гаряча, Л. Крамаренко); визначають зміст, форми та методи виховного процесу (Г. Селевко); є результатом цілеспрямованої педагогічної діяльності через виконання визначених завдань (Л. Гончар, Н. Яковлева); а також виконують функцію соціалізації дітей (Т. Кравченко).

У тлумачних словниках поняття «умова» має кілька значень, серед яких можна виділити:

1. Необхідна обставина, що забезпечує можливість здійснення або створення чогось;
2. Особливості реальної дійсності, за яких відбувається певна діяльність;
3. Правила, що існують або встановлені в тій чи іншій сфері життя чи діяльності [10].

До питання формування національних цінностей, національної ідентичності, патріотичних поглядів зверталось багато науковців, які висвітлювали порушено проблему з різних точок зору. Так, педагогічні умови патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в технічних навчальних закладах висвітлено у напрацюваннях О. Абрамчук [1]; педагогічні умови

патріотичного виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства розглядає у своєму дослідженні Т. Анікіна; педагогічні умови розвитку патріотизму сучасного українського суспільства розкриває науковиця Н. Волошина; педагогічні умови патріотичного виховання учнів на етапі вивчення української літератури в старших класах загальноосвітньої школи цікавили дослідницю В. Коваль; педагогічні умови військово-патріотичного виховання в українських збройних формуваннях розглянуто у наукових напрацюваннях О. Доценко.

Слід визнати слушним визначення О. Дурманенко, яка розглядає педагогічні умови як специфічні особливості організації навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти, що визначають результати виховання, навчання та розвитку студентської особистості та об'єктивно створюють умови для досягнення цих результатів [19, с.135]. Водночас низка науковців (О. Жаровська, В. Борисов, І. Бех, В. Мішкурова, А. Фрідріх та ін.) трактують педагогічні умови як сукупність об'єктивних факторів, обставин і можливостей, які забезпечують ефективне виконання педагогічних завдань та сприяють реалізації поставлених освітніх цілей.

У контексті нашого дослідження організаційно-педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти розглядаються як *комплекс факторів, які забезпечують системний і ефективний вплив на формування та розвиток усіх компонентів національних цінностей.*

Ключовим чинником є наявність державних стратегій, концепцій та програм, які регламентують національно-патріотичне виховання. Зокрема, Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на період до 2025 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 100, визначає основні напрями та завдання у цій сфері. Також важливим є Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», прийнятий у грудні 2022 року [51].

Розробка та впровадження навчальних програм, курсів, спецкурсів, факультативів, які сприяють формуванню національних цінностей, є невід'ємною частиною організаційно-педагогічних умов. Ці програми повинні включати вивчення історії України, культури, мови, традицій, а також розвиток критичного мислення та громадянської позиції. Зокрема, дослідження О.Найдьонова акцентує увагу на важливості національно-патріотичної культури майбутніх учителів у закладах вищої освіти [40].

Ефективне управління процесом національно-патріотичного виховання передбачає координацію діяльності всіх учасників освітнього процесу: адміністрації закладу освіти, педагогічного колективу, батьків, громадських організацій. Важливим є створення відповідних умов для проведення виховних заходів, екскурсій, зустрічей з ветеранами, представниками культури та мистецтва. Організація позаурочної діяльності також сприяє формуванню національних цінностей. Дослідження Л.Канішевської та А.Лесик підкреслює значення позаурочної діяльності у формуванні національно-патріотичної вихованості учнів [25].

Співпраця з громадськими організаціями, державними установами, культурними та освітніми закладами сприяє збагаченню виховного процесу, організації спільних заходів, проектів, акцій, спрямованих на формування національних цінностей. Залучення представників різних сфер діяльності до освітнього процесу розширює горизонти здобувачів освіти, сприяє розвитку їх громадянської позиції та патріотичних почуттів.

Перш ніж окреслити педагогічні умови, що сприятимуть становленню національної ідентичності, варто звернутися до поглядів І. Беха. Він наголошував, що одним із головних викликів у процесі виховання національної свідомості молоді є військова агресія та інформаційна війна, яку веде російська федерація проти України. Серед чинників, що підривають національні цінності, дослідник виокремлює:

- значну кількість російськомовних громадян, які тривалий час були відірвані від українського мовного простору;

- викривлення історичної правди, заперечення автентичності української культури та мови, а також заперечення самого існування української нації;
- витіснення української мови з медіапростору й тривалу боротьбу за надання російській мові статусу другої державної;
- використання маніпулятивних політичних технологій, які призводили до розколу між регіонами України;
- поширену ностальгію за радянським минулим [7;8].

На основі аналізу психолого-педагогічних напрацювань, наукових досліджень та практики роботи закладів передвищої фахової освіти ми виокремили три основні організаційно-педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ.

Організаційно-педагогічна умова 1. Інформаційно-технологічна доступність навчальних ресурсів

Характеристика:

Ця умова передбачає забезпечення здобувачів освіти сучасними цифровими платформами, електронними бібліотеками, мультимедійними курсами та інтерактивними матеріалами з історії, культури та традицій України. Використання ІКТ дозволяє студентам самостійно опрацьовувати матеріали, аналізувати інформацію та інтегрувати знання у практичні завдання.

Практичне застосування:

- онлайн-курси «Історія України», «Культура та традиції українського народу»;
- мультимедійні презентації та відеоматеріали;
- електронні бібліотеки та інтерактивні лекції.

Організаційно-педагогічна умова 2. Інтерактивність навчального процесу через цифрові засоби.

Характеристика:

Інтерактивна взаємодія студентів із навчальним матеріалом та один з одним

сприяє активізації пізнавальної діяльності та формуванню патріотичних цінностей. Використання онлайн-форумів, вебінарів, дискусійних платформ і інтерактивних вправ стимулює критичне мислення, дозволяє обговорювати історичні та культурні події та аналізувати сучасні проблеми національної ідентичності.

Практичне застосування:

- вебінари та онлайн-дискусії на тему національної ідентичності;
- інтерактивні тематичні форуми та обговорення культурної спадщини;
- віртуальні квести та проєкти з дослідження регіональних традицій.

Організаційно-педагогічна умова 3. Цифровий моніторинг та оцінка сформованості національних цінностей

Характеристика:

Використання ІКТ для моніторингу, анкетування та оцінювання дозволяє систематично відстежувати рівень засвоєння національних цінностей та патріотичних почуттів студентів. Електронні платформи забезпечують зручне збереження, аналіз та візуалізацію результатів, що допомагає викладачам своєчасно коригувати освітній процес.

Практичне застосування:

- онлайн-анкети та опитування щодо ціннісних орієнтацій;
- електронні щоденники досягнень і портфоліо студентів;
- системи візуалізації результатів (діаграми, графіки) для аналізу динаміки розвитку національної свідомості.

Аналіз наукових джерел та практичний досвід реалізації освітніх програм засвідчили, що ефективне формування національних цінностей у здобувачів освіти можливе за умови системного використання ІКТ у навчально-виховному процесі. Організаційно-педагогічні умови передбачають: забезпечення інформаційно-технологічної доступності навчальних ресурсів, інтерактивність освітніх форм і активне залучення студентів до цифрового моніторингу та оцінки результатів. Використання електронних курсів, онлайн-дискусій, мультимедійних презентацій та

інтерактивних платформ створює середовище, яке сприяє засвоєнню історико-культурної спадщини, розвитку патріотичних почуттів та формуванню національної ідентичності.

Таким чином, організаційно-педагогічні умови формування національних цінностей здобувачів освіти засобами ІКТ забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичних навичок, стимулюють самостійність, критичне мислення та активну громадянську позицію здобувачів освіти, що є ключовими аспектами формування їхніх національних цінностей.

2.2. Зміст, форми і методи реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти

Після визначення організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей у здобувачів освіти важливим етапом є розкриття конкретного змісту, форм та методів їх реалізації. Саме через правильно організовані форми навчально-виховної роботи та застосування відповідних методичних підходів забезпечується ефективне впровадження педагогічних умов у практику закладів освіти.

Розуміння змісту реалізації організаційно-педагогічних умов включає визначення цільових напрямів виховання, ключових компетентностей та ціннісних орієнтацій, які повинні формуватися у здобувачів освіти. Форми роботи – від лекцій та семінарів до інтерактивних онлайн-платформ, проектної діяльності та позанавчальних заходів – визначають способи залучення студентів до активного пізнання та засвоєння національних цінностей. Методи реалізації, у свою чергу, забезпечують практичне втілення цих форм та сприяють розвитку патріотичних почуттів, критичного мислення та громадянської активності.

Таким чином, параграф спрямований на детальне дослідження змісту, форм та методів реалізації організаційно-педагогічних умов, що дозволяє

створити ефективну систему формування національних цінностей у здобувачів освіти засобами як традиційних, так і інноваційних педагогічних технологій.

Форми реалізації організаційно-педагогічних умов

У процесі формування національних цінностей у здобувачів освіти важливим є застосування різноманітних форм навчально-виховної діяльності, які забезпечують інтеграцію знань, практичних умінь та ціннісних орієнтацій. У Дніпровському індустріально-педагогічному фаховому коледжі реалізація організаційно-педагогічних умов передбачає використання як традиційних, так і інноваційних, інтерактивних форм навчання та виховання (додаток А).

1. Традиційні форми:

- Лекції та семінари з історії України, культурології та української мови, спрямовані на ознайомлення студентів із національною спадщиною;
- Практичні заняття та факультативи, де студенти виконують завдання, пов'язані з дослідженням культурних та історичних тем;
- Клуби за інтересами та гуртки, де проводяться обговорення історичних подій, літературних творів та традиційних свят.

2. Інтерактивні та інноваційні форми:

- Вебінари та онлайн-дискусії, які дозволяють студентам обговорювати актуальні питання національної ідентичності та патріотизму;
- Проектна діяльність: студенти створюють презентації, дослідницькі роботи або мультимедійні продукти, присвячені культурі та історії України;
- Віртуальні екскурсії та інтерактивні квести, що знайомлять студентів із історичними пам'ятками та культурними об'єктами країни;
- Мультимедійні кейси та симуляції, які стимулюють критичне мислення та аналіз соціально-історичних ситуацій.

3. Позанавчальні форми:

- Культурно-освітні заходи: тематичні виставки, святкові акції, конкурси та фестивалі національної культури;

- Зустрічі з громадськими діячами, ветеранами, митцями та науковцями, що сприяють формуванню практичного досвіду патріотичної діяльності;
- Волонтерські проекти та соціальні ініціативи, де студенти застосовують отримані знання та розвивають громадянську активність.

Поєднання різних форм навчальної та позанавчальної діяльності забезпечує комплексний розвиток національної свідомості студентів, формує у них цілісне уявлення про історичну та культурну спадщину, а також сприяє вихованню активної громадянської позиції та патріотичних почуттів. Використання інноваційних і інтерактивних форм засобами ІКТ дозволяє підвищити залученість студентів, стимулювати самостійну діяльність та інтегрувати практичний досвід у процес формування національних цінностей.

Методи реалізації організаційно-педагогічних умов

Реалізація організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей у здобувачів освіти потребує використання різноманітних методів навчання та виховання, які забезпечують ефективне поєднання теоретичних знань, практичних умінь та ціннісних орієнтацій. У Дніпровському індустріально-педагогічному фаховому коледжі застосовуються такі методи:

1. Методи навчання:

- Інформаційні та репродуктивні методи – ознайомлення студентів із історичними фактами, культурними традиціями та державними символами України через лекції, презентації та електронні ресурси;
- Проблемно-пошукові та дослідницькі методи – стимулювання самостійного пошуку інформації, аналізу історичних подій та культурних явищ;
- Проектні методи – реалізація студентських проектів і досліджень, створення мультимедійних продуктів, презентацій та інтерактивних матеріалів.

2. Методи виховання:

- Приклад та моделювання поведінки – демонстрація патріотичних та громадянських цінностей через діяльність педагогів, кураторів та лідерів студентського самоврядування;
- Переконавання та обговорення – організація дискусій, круглих столів і дебатів щодо актуальних соціально-історичних питань;
- Моральне стимулювання та колективне обговорення – заохочення активності студентів, формування відповідальності та патріотичних почуттів через позитивний зворотний зв'язок та участь у спільних заходах.

3. Інтеграція ІКТ-методів:

- Онлайн-тестування та опитування (Google Forms, Kahoot, Quizizz) для оцінки рівня засвоєння національних цінностей;
- Електронні портфоліо та блоги – фіксація досягнень, саморефлексія та демонстрація результатів проєктної діяльності;
- Мультимедійні презентації, інтерактивні завдання та віртуальні екскурсії (Canva, Genially, Moodle) для активізації пізнавальної діяльності та інтеграції практичного досвіду;
- Онлайн-дискусії та форуми – обговорення актуальних питань національної ідентичності, аналіз культурних та історичних подій у груповому форматі.
- Поєднання традиційних педагогічних методів із сучасними ІКТ-засобами забезпечує комплексний підхід до формування національних цінностей у студентів, стимулює самостійну активність, критичне мислення та формування громадянської позиції, що є ключовим для розвитку національної свідомості та патріотизму у здобувачів освіти.

Схему реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти представлено на рис.3

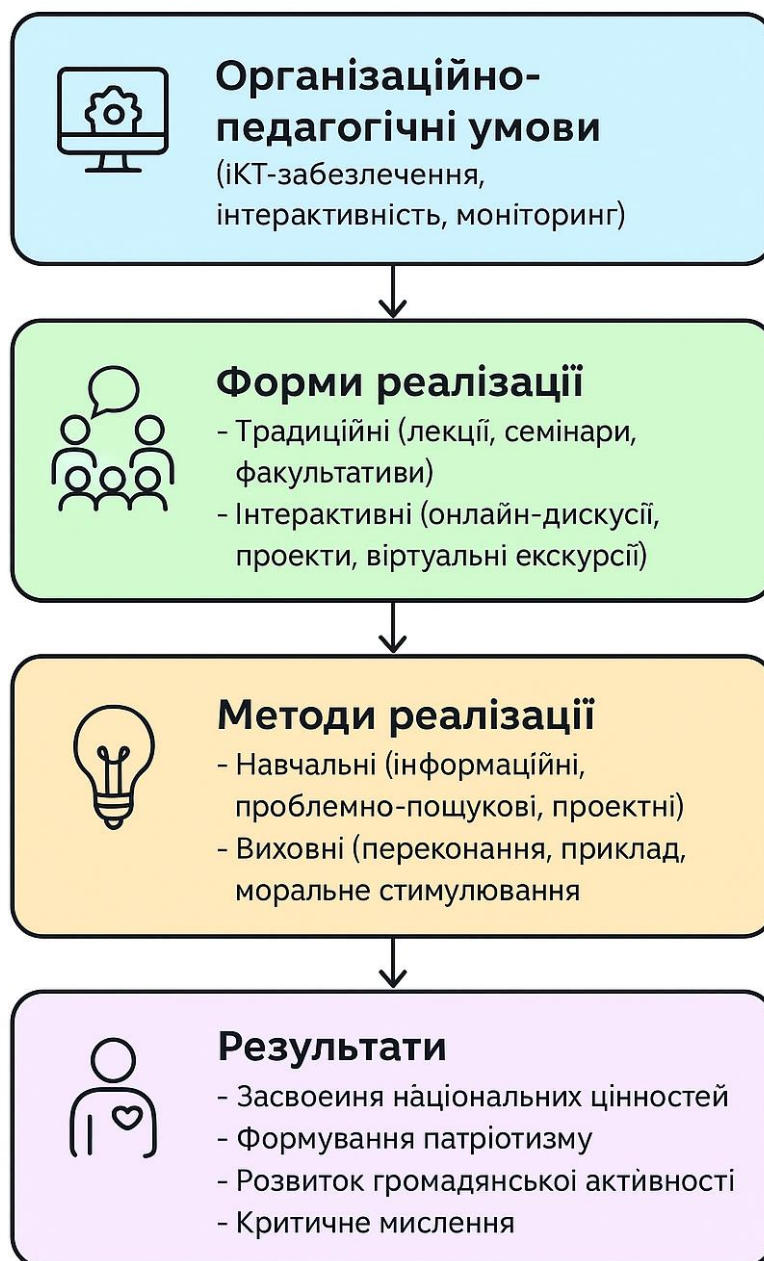


Рисунок 3. Схема реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти

Таким чином, у результаті дослідження змісту, форм і методів реалізації організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей у здобувачів освіти встановлено, що ефективне виховання патріотичних почуттів та національної самосвідомості можливе лише за умови комплексного поєднання теоретичних знань, практичної діяльності та сучасних педагогічних технологій.

Зміст реалізації умов передбачає розвиток історичної свідомості, знання культурної спадщини, усвідомлення значущості державних символів та традицій України. Форми роботи охоплюють як традиційні заняття (лекції, семінари, факультативи), так і інтерактивні та інноваційні підходи (онлайн-дискусії, проєктна діяльність, віртуальні екскурсії, мультимедійні кейси), а також позанавчальні заходи (культурні акції, зустрічі з громадськими діячами, волонтерські ініціативи).

Методи реалізації поєднують навчальні, виховні та ІКТ-інтегровані підходи: інформаційні, проблемно-пошукові, проєктні, переконання, приклад, моральне стимулювання, електронні портфоліо та онлайн-моніторинг. Таке комплексне поєднання форм і методів створює ефективне освітнє середовище, яке сприяє формуванню цілісної системи національних цінностей, розвитку патріотичних почуттів, громадянської активності та критичного мислення студентів Дніпровського індустріально-педагогічного фахового коледжу.

ВИСНОВКИ до розділу 2

Аналіз організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти дозволяє зробити низку важливих узагальнень. Передусім, ефективність цього процесу залежить від цілеспрямованої діяльності освітніх закладів, спрямованої на утвердження національної ідентичності, формування патріотичних почуттів, поваги до історії, культури, мови та традицій українського народу.

До ключових організаційно-педагогічних умов варто віднести: інформаційно-технологічна доступність навчальних ресурсів, інтерактивність навчального процесу через цифрові засоби, цифровий моніторинг та оцінка сформованості національних цінностей.

Зміст освітнього процесу має бути наповнений матеріалами, які формують у здобувачів освіти усвідомлення своєї причетності до українського суспільства та культури. Ефективними формами виступають інтерактивні заняття, тренінги, проєктна діяльність, екскурсії, участь у культурно-мистецьких заходах. Серед методів - діалог, дискусія, аналіз життєвих ситуацій, методи критичного мислення, дослідницька діяльність.

Таким чином, лише за умов системного підходу, взаємодії усіх учасників освітнього процесу та глибокого осмислення національних цінностей можна досягти успішного формування національної ідентичності здобувачів освіти.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІКТ

3.1. Організація дослідження

З метою дослідження рівнів сформованості національних цінностей студентської молоді нами було організовано та проведено емпіричне дослідження проблеми.

Для проведення експериментальної роботи були сформовані контрольна (50 осіб) й експериментальна (50 осіб) групи зі студентів спеціальностей 1) Професійна освіта. Аграрне виробництво. Переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології; 2) Професійна освіта. Транспорт; 3) Харчові технології. ОП: Технологічна експертиза, якість і безпечність харчової продукції та сировини.

Вибірка учасників експерименту включала студентів за їх згодою, розподіл студентів на ЕГ та КГ відбувався рандомно.

Завдання емпіричного дослідження полягало у підборі діагностичного матеріалу, визначенні початкового рівня сформованості національних цінностей у студентів та аналізу отриманих результатів, що мали стати підґрунтям для розробки методичних рекомендацій.

У цій роботі ми базувалися на критеріальному апараті, який було розкрито у параграфі 1.2 і який представлено когнітивним (система знань та уявлень щодо сутності й структури національних), емоційно-ціннісним (ставлення до національних ідеалів, культури, духовної спадщини; ідентифікація себе з українською нацією; прийняття ідеї незалежності, суверенітету, демократичних цінностей; гордість за приналежність до свого народу; мотивація до збереження національних традицій; толерантність і повага до інших культур при домінуванні власної ідентичності) та

поведінковим (проявляється у реалізації національних цінностей у діяльності та поведінці) критеріями.

Варто відзначити, що діагностичний інструментарій, яким ми оперували у ході емпіричного дослідження порушеної проблеми, містить як стандартизовані методики, так й авторські анкети, розроблені на основі теоретичного аналізу наукових праць, пов'язаних із проблематикою дослідження, а також даних, отриманих в результаті проведення бесід зі студентами та спостережень. Використання діагностичних методик представлено у таблиці 4.

Таблиця 4

Критерій оцінки сформованості національних цінностей	Діагностична методика			
	Назва	Мета	Приклади	Результати
Когнітивний	Анкетування на знання історії, культури, символів держави	Виявити рівень обізнаності студентів про національні традиції, культурні надбання, державні символи	Які державні символи України Ви знаєте? Хто є видатними діячами культури та науки України? Назвіть традиційні українські свята та звичаї.	Кількісний аналіз (відсоток правильних відповідей) + якісний (глибина відповідей).
	Методика «Асоціативний ряд»	Дослідити когнітивні уявлення про поняття «нація», «батьківщина», «національні цінності».	Студентам пропонується слово-стимул («Україна», «нація», «патріотизм») Вони пишуть перші 5–7 асоціацій.	Класифікація асоціацій (історичні, культурні, емоційні, політичні).
	Тест «Рівень знань про культурно-історичну	Виявити рівень знань про культурно-історичну	Використовуються завдання з вибором правильної відповіді та	Дає змогу виміряти інформованість про традиції,

	спадщину» (адаптований)	спадщину свого народу	відкриті питання.	літературу, музику, мову, історичні події.
Емоційно-ціннісний	Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (адаптація)	Виявити місце національних цінностей серед життєвих пріоритетів студента.	Студенти ранжують список термінальних (кінцевих цілей) і інструментальних (засобів) цінностей.	Визначається ієрархічна позиція таких цінностей, як «патріотизм», «служіння суспільству», «збереження культурних традицій».
	Опитувальник «Ставлення до національних цінностей» (авторський)	Визначити ціннісне ставлення до національних цінностей	итання на шкалах Лайкерта (від 1 до 5): «Я пишаюся тим, що я громадянин України». «Для мене важливо зберігати традиції свого народу». «Я готовий брати участь у заходах національно-патріотичного змісту».	Визначається рівень емоційної залученості та позитивної ідентифікації з нацією.
	Тест «Мотивація досягнення та громадянська відповідальність» (адаптований з методики Т. Елерса)	Оцінити мотивацію до активної діяльності	Виконання тестових завдань	Дозволяє оцінити, наскільки національні цінності стають мотивом до активної діяльності (наприклад, участь у волонтерстві, культурних ініціативах).
Поведінковий компонент (діяльність, практики,	Спостереження	Зафіксувати, як студенти реалізують національні цінності у	Участь у культурних заходах, волонтерських проєктах,	Карта спостереження з критеріями (активність, ініціативність

соціальна активність)		практичній діяльності.	дотримання традицій.	, колективна взаємодія).
	Соціометрія (Д. Морено) з національно-культурним контекстом	Дозволяє виявити, чи студенти схильні взаємодіяти з тими, хто підтримує національні цінності (наприклад, кого обирають у спільні проекти, кого поважають у групі).		Виявлення ланцюгів взаємодії у групі
	Щоденники самоаналізу / рефлексивні есе		Написати короткий текст на тему «Як я реалізую національні цінності у своєму житті».	Виявлення реальних практик (участь у студентських об'єднаннях, культурних заходах, волонтерських акціях).
	Методика «Рівень громадянської активності» (адаптація Л. Шнейдера)	Виміряти ступінь залученості студентів у суспільні процеси (участь у виборах, акціях, ініціативах), що є прямим проявом поведінкового аспекту національних цінностей.		Виявлення ступеня залученості до суспільних процесів

У комплексі ці методики дають змогу отримати повну картину сформованості національних цінностей у студентів: від рівня знань – до емоційного ставлення й практичної реалізації. У ході проведення емпіричного дослідження ми скористались не всіма, а частиною визначених ефективними методик.

Нижче подаємо якісний опис результатів діагностування

1. Когнітивний компонент

Дослідження показало, що значна частина студентів добре орієнтується у сфері національних символів, культурно-історичних надбань та традицій.

- Високий рівень (40%) – ці студенти виявляють глибокі знання про історію, літературу, національні свята, можуть аргументовано пояснити значення таких понять, як «національна ідентичність» чи «цінності українського народу». Вони продемонстрували здатність оперувати конкретними прикладами, знають видатних діячів і відчують зв'язок із культурною спадщиною.
- Середній рівень (35%) – мають фрагментарні знання: орієнтуються у базових символах і традиціях, однак не завжди можуть пояснити їхній глибинний зміст. Для них характерна поверхнева поінформованість, яка потребує доповнення через інтеграцію національно-патріотичного контенту у навчальний процес.
- Низький рівень (25%) – виявили обмежені знання: часто не можуть назвати приклади національних надбань, плутають історичні факти або взагалі залишають запитання без відповіді. Це свідчить про недостатню залученість у національно-культурний дискурс (рис.4).

Висновок: хоча більшість студентів володіє достатнім рівнем знань, існує група, яка потребує системної просвітницької роботи.



Рисунок 4. Результати діагностування респондентів на предмет сформованості у них національних цінностей за когнітивним критерієм

2. Емоційно-мотиваційний компонент

Емоційно-ціннісне ставлення до національних цінностей серед студентів є більш вираженим, ніж когнітивні знання.

- Високий рівень (45%) – студенти з цієї групи відчувають гордість за свою державу, активно ідентифікують себе з українською культурою та мотивовані брати участь у національно-культурних заходах. Для них характерні щирі патріотичні почуття, емоційна підтримка національних ідей.
- Середній рівень (30%) – ставлення позитивне, проте вибіркоче. Вони можуть виявляти інтерес до окремих традицій чи подій, але не завжди готові активно залучатися. У мотивації часто переважає прагматичний інтерес («цікаво», «приємно», але без глибшого усвідомлення).
- Низький рівень (25%) – ця частина студентів не виражає особливої емоційної прихильності до національних цінностей. Для них питання культури й традицій радше другорядні, вони байдужі до символів чи історичних постатей (рис.5).



Рисунок 5. Результати діагностування респондентів на предмет сформованості у них національних цінностей за емоційно-мотиваційним критерієм

Висновок: майже половина студентів має високий рівень емоційно-мотиваційної залученості, що свідчить про достатньо сильну базу для виховання громадянської позиції.

3. Поведінковий компонент

Аналіз поведінкових проявів виявив суперечність між знанням/ставленням і реальною практикою.

- Високий рівень (30%) – активно беруть участь у національно-патріотичних заходах, волонтерських проєктах, культурних подіях, дотримуються традицій, послідовно використовують українську мову у спілкуванні. Ці студенти демонструють реальну готовність реалізовувати національні цінності у практичній площині.
- Середній рівень (40%) – участь вибіркова: можуть відвідувати окремі заходи чи час від часу долучатися до культурних практик, але без системності. Для них характерна «пасивна підтримка» — вони скоріше реагують на ініціативи, ніж проявляють їх самостійно.
- Низький рівень (30%) – не демонструють практичного втілення національних цінностей: уникають громадської активності, не зацікавлені у волонтерстві, рідко відвідують культурні заходи (рис.6).



Рисунок 6. Результати діагностування респондентів на предмет сформованості у них національних цінностей за поведінковим критерієм

Висновок: поведінковий компонент є найбільш проблемним — навіть студенти з високим рівнем знань та позитивним ставленням не завжди реалізують їх у практичній діяльності.

Загальні результати є наступними:

1. Когнітивний рівень достатньо високий: 75% студентів мають середній і високий рівень знань.
2. Емоційно-мотиваційний компонент є найсильнішим: 45% студентів емоційно залучені та ідентифікують себе з нацією.

3. Поведінковий компонент виявився найслабшим: лише третина реально практикує національні цінності у житті.

Отже, когнітивний компонент виявився відносно сильним: більшість студентів володіє достатніми знаннями про історію, символи та культурні надбання України. Проте наявність групи з низьким рівнем поінформованості (25%) свідчить про потребу у цілеспрямованій роботі над поглибленням знань та формуванням системного бачення національних цінностей.

Емоційно-мотиваційний компонент має найбільш виражений позитивний характер. Близько половини студентів демонструють глибоку внутрішню мотивацію та емоційну прихильність до національної культури, що є сприятливим підґрунтям для розвитку громадянської позиції. Водночас близько чверті респондентів залишаються байдужими, що може ускладнювати формування національної ідентичності у майбутньому.

Поведінковий компонент виявився найслабшим серед трьох. Лише третина студентів активно реалізує національні цінності у своїй діяльності (участь у заходах, волонтерстві, використання української мови в різних сферах). Значна частка студентів (70%) проявляє лише епізодичну або мінімальну активність. Це свідчить про розрив між знаннями, позитивним ставленням та реальною практикою.

Діагностика підтверджує, що національні цінності студентів мають більш виражене когнітивно-емоційне наповнення, ніж практичне. Це означає, що здобувачі освіти переважно знають і підтримують національні ідеї, однак не завжди реалізують їх у діяльності. Для підвищення ефективності виховання національної ідентичності варто зосередити увагу на створенні умов для активної участі студентів у культурних, громадянських і соціальних ініціативах.

3.2. Методичні рекомендації з формування національних цінностей здобувачів освіти

Методичні рекомендації щодо впровадження організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей здобувачів освіти

1. Нормативно-правове забезпечення

- Ознайомлення здобувачів освіти та педагогів із державними документами, що регламентують національно-патріотичне виховання (Закони України, Стратегії, Концепції).
- Проведення семінарів і круглих столів для обговорення практичного застосування законодавчих документів у навчально-виховному процесі.
- Включення до навчальних планів елементів державної політики щодо формування національних цінностей.

2. Змістовно-методичне забезпечення

- Розробка навчальних курсів, спецкурсів і факультативів із акцентом на історію, культуру, мову, традиції України.
- Використання інтерактивних методів навчання: дискусії, кейс-стаді, рольові ігри, проекти з вивчення культурної спадщини.
- Створення навчально-методичних комплексів із мультимедійними матеріалами для засвоєння національних цінностей.

3. Організаційно-управлінська діяльність

- Координація роботи адміністрації, педагогів, батьків та громадських організацій у напрямі національно-патріотичного виховання.
- Проведення позаурочних заходів: екскурсій, зустрічей з діячами культури, ветеранами, громадськими лідерами.
- Організація спільних проектів із культурними закладами та музеями.

4. Психолого-педагогічний супровід

- Проведення психологічних тренінгів та консультацій для розвитку національної самосвідомості, толерантності та патріотичних почуттів.

- Індивідуальна робота з учнями, які мають специфічні потреби (наприклад, внутрішньо переміщені особи).
- Використання групових обговорень і рольових вправ для формування емпатії та громадянської позиції.

5. Інформаційно-освітнє середовище

- Використання електронних платформ, онлайн-курсів та вебінарів для інтерактивного засвоєння національних цінностей.
- Створення мультимедійних ресурсів: відео, подкасти, онлайн-бібліотеки, які ілюструють культурну спадщину та історичні події.
- Організація тематичних онлайн-дискусій та форумів для обговорення актуальних питань національної ідентичності.

6. Партнерство з громадськістю та державними установами

- Залучення громадських організацій, державних установ та культурних закладів до освітнього процесу.
- Проведення спільних акцій, проектів і культурних заходів, спрямованих на виховання патріотичних почуттів.
- Створення мережі партнерства для обміну досвідом і координації виховних заходів на рівні закладів освіти та громади.

Необхідні умови реалізації організаційно-педагогічних умов:

1. Регулярність та системність: Заходи повинні проводитися протягом усього навчального року, поєднуючи навчальні та позанавчальні форми роботи.
2. Інтеграція з навчальним процесом: Всі спеціальні курси та факультативи повинні корелюватися із основними навчальними дисциплінами.
3. Психологічний супровід: Постійний моніторинг та підтримка студентів, особливо тих, хто має особливі потреби чи переїхав з інших регіонів.
4. Залучення громадськості: Співпраця з культурними закладами, музеями, ветеранськими та громадськими організаціями для створення реального досвіду громадянської активності.

5. Використання цифрових технологій: Онлайн-платформи, мультимедійні ресурси, інтерактивні форуми для розвитку критичного мислення та патріотичних цінностей.

7. Практичні рекомендації з розвитку окремих компонентів національних цінностей здобувачів освіти

Розвиток когнітивного компоненту (знання про національні цінності)

Проблема: у 25% студентів – низький рівень знань; у значної частини – поверхневі уявлення.

Рекомендації:

- Освітні курси та інтеграція в дисципліни: включити блоки з історії культури, національних традицій, символіки в програми гуманітарних і професійних дисциплін.
- Інтерактивні форми роботи: вікторини, квести, дебати, інтерактивні лекції з мультимедійними матеріалами.
- Проектна діяльність: розробка студентами міні-досліджень («Символіка мого краю», «Національні традиції у сучасному житті»).
- Робота з першоджерелами: читання творів українських мислителів, ознайомлення з історичними документами.
- Медіаресурси: використання документальних фільмів, інтерактивних платформ, віртуальних музеїв.

2. Формування емоційно-мотиваційного компоненту (ціннісне ставлення, гордість, патріотизм)

Проблема: 25% студентів виявляють байдужість до національних цінностей.

Рекомендації:

- Культурно-мистецькі заходи: відвідування театрів, музеїв, виставок із подальшим обговоренням у студентських групах.
- Зустрічі з відомими особистостями: діячами культури, митцями, науковцями, військовслужбовцями ЗСУ та НГУ, які є носіями цінностей.

- Символічні практики: святкування державних та народних свят у студентському середовищі (День Конституції, День Соборності, Шевченківські дні).
- Емоційне залучення: організація студентських флешмобів, патріотичних акцій, волонтерських ініціатив.
- Психолого-педагогічний супровід: робота кураторів і психологів для індивідуальної підтримки студентів із низьким рівнем мотивації.

3. Активізація поведінкового компонента (реалізація у практичній діяльності)

Проблема: лише 30% студентів активно втілюють національні цінності у практичній поведінці.

Рекомендації:

- Створення студентських ініціатив: гуртки, клуби за інтересами («Культурна спадщина», «Молодь і традиції»).
- Участь у волонтерських та соціальних проєктах: допомога ветеранам, підтримка дітей у громадах, екологічні ініціативи з українським етнокультурним контекстом.
- Мовна практика: стимулювання використання української мови в навчанні, дозвіллі та побуті.
- Культурні обміни: студентські поїздки по Україні, участь у міжуніверситетських культурних програмах.
- Практика самопрезентації: виступи студентів на науково-практичних конференціях, фестивалях, конкурсах із тем національної ідентичності (табл.5).

Таблиця 5

Рекомендації з розвитку окремих компонентів національних цінностей

Компонент	Виявлені проблеми	Практичні рекомендації	Очікуваний результат
Когнітивний (знання)	25% студентів мають низький рівень знань У 35% знання поверхневі	Включити національно-культурні блоки в навчальні дисципліни Використовувати інтерактивні методи	Поглиблення знань, формування системного уявлення про національні цінності

Компонент	Виявлені проблеми	Практичні рекомендації	Очікуваний результат
		(дебати, квести, вікторини) Організувати проектну діяльність («Символіка мого краю») Використовувати мультимедійні ресурси та віртуальні музеї	
Емоційно-мотиваційний (ставлення, гордість)	25% студентів байдужі до національних цінностей - Частина студентів має вибіркову мотивацію	Організація культурно-мистецьких заходів (музеї, театри) Зустрічі з діячами культури, ветеранами, митцями -Проведення патріотичних акцій, студентських флешмобів -Психолого-педагогічний супровід для маломотивованих студентів	Підвищення рівня гордості за національну ідентичність, формування стійкої ціннісної орієнтації
Поведінковий (дії, практики)	Лише 30% активно реалізують цінності 70% виявляють низьку або нестабільну активність	Створення студентських клубів і гуртків Залучення до волонтерських і соціальних проектів Заохочення до використання української мови в навчанні та побуті Організація культурних обмінів і поїздок Участь у наукових і творчих конкурсах із національної тематики	Реальне втілення національних цінностей у студентському житті, розвиток активної громадянської позиції
Комплексні стратегії	Дисбаланс між знаннями та поведінкою Недостатня інтеграція навчальної й виховної роботи	Інтеграція національно-культурних елементів у різні предмети Міждисциплінарні проекти Співпраця з культурними інституціями та громадськими організаціями Використання EdTech (онлайн-курси, блоги, віртуальні спільноти) Мотиваційна система заохочень	Гармонійне поєднання знань, мотивації та практики; підвищення ефективності формування національних цінностей

8. Комплексні стратегії розвитку національних цінностей

- Інтегративний підхід: поєднання навчальної, виховної та дозвілєвої діяльності для системного формування національних цінностей.
- Міждисциплінарність: залучення викладачів історії, філології, культурології, соціальних наук до спільних проєктів.
- Суспільне партнерство: співпраця університету з культурними інституціями, музеями, громадськими організаціями.
- Використання EdTech: створення онлайн-курсів, блогів, віртуальних спільнот для обговорення національних цінностей.
- Система мотивації: відзначення активних студентів грамотами, стипендіями, преміями за внесок у розвиток національної культур.

Отже, формування національних цінностей студентів потребує комплексного підходу, що включає: поглиблення знань (когнітивний рівень), емоційне залучення (ціннісно-мотиваційний рівень), створення умов для практики (поведінковий рівень). Це дозволить гармонійно поєднати теоретичну поінформованість із реальною діяльністю та сприятиме вихованню молодого покоління як носіїв і провідників національних ідеалів.

ВИСНОВКИ до розділу 3

Емпіричне дослідження проблеми формування національних цінностей у студентської молоді дозволило виявити низку важливих тенденцій:

1. Когнітивний компонент національних цінностей у більшості здобувачів освіти розвинений на достатньому рівні: 75% респондентів володіють середнім і високим рівнем знань про історію, культуру, символіку та традиції України. Водночас у 25% студентів знання є поверхневими або недостатніми, що свідчить про потребу у цілеспрямованому підсиленні навчально-виховної роботи.
2. Емоційно-мотиваційний компонент виявив домінування позитивних установок: майже половина студентів (45%) продемонструвала глибоку прихильність до національних цінностей, почуття гордості за свою державу та готовність зберігати культурну спадщину. Водночас 25% респондентів виявили байдужість чи низьку мотивацію, що формує «ризикову групу» з точки зору ідентифікаційних процесів.
3. Поведінковий компонент національних цінностей виявився найменш розвиненим: лише 30% студентів активно реалізують національні цінності у власній діяльності, тоді як більшість (70%) демонструє вибіркочну або мінімальну практичну активність. Це свідчить про розрив між знаннями, емоційними настановами та реальною поведінкою.
4. Порівняльний аналіз засвідчив, що найбільш розвиненими у студентів є когнітивний та емоційно-мотиваційний компоненти, тоді як поведінковий потребує суттєвого підсилення.
5. Отримані результати підтвердили гіпотезу про комплексний характер формування національних цінностей, який вимагає одночасної роботи над знаннями, емоційним залученням і практичною діяльністю. Ключовою умовою є використання інформаційно-комунікаційних технологій у цьому процесі.

Формування національних цінностей у здобувачів освіти перебуває на етапі активного розвитку, однак існує дисбаланс між рівнем поінформованості та практичною реалізацією національних ідеалів. Це потребує системного педагогічного супроводу, інтеграції виховних і освітніх заходів та створення умов для практичного втілення національно значущих цінностей у студентському середовищі.

ВИСНОВКИ

1. У ХХІ столітті питання формування національних цінностей набуває особливого значення, адже освіта вже не обмежується лише передачею знань, а покликана виховувати громадянина з чіткою національною ідентичністю, здатного діяти відповідально в умовах глобалізації та інформаційних викликів.

Проблема формування національних цінностей здобувачів освіти є однією з провідних проблем сучасності, оскільки від її вирішення залежить не лише духовний розвиток особистості, але й стабільність, конкурентоспроможність та самобутність держави у глобалізованому світі.

2. Національні цінності – це інтегральна система ідеалів, традицій, норм, символів і культурних смислів, що забезпечують єдність суспільства.

У їх структурі виокремлюються когнітивний (знання про історію, культуру, традиції), емоційно-мотиваційний (ставлення, патріотичні почуття, гордість за державу) та поведінковий (готовність до дії на благо суспільства) компоненти. Національні цінності мають як універсальний (загальнолюдський), так і національно-специфічний характер.

3. ІКТ створюють широкі можливості для поширення культурного контенту, популяризації національних традицій та мови. Вони сприяють розвитку медіаграмотності, критичного мислення, умінню протистояти інформаційним маніпуляціям. Використання інтерактивних платформ, віртуальних музеїв, освітніх відеоресурсів підвищує залученість молоді у процес формування національної самосвідомості.

4. Організаційно-педагогічні умови передбачають: забезпечення інформаційно-технологічної доступності навчальних ресурсів, інтерактивність освітніх форм і активне залучення студентів до цифрового моніторингу та оцінки результатів. Використання електронних курсів, онлайн-дискусій, мультимедійних презентацій та інтерактивних платформ створює середовище, яке сприяє засвоєнню історико-культурної спадщини, розвитку патріотичних почуттів та формуванню національної ідентичності.

5. Реалізація організаційно-педагогічних умов формування національних цінностей засобами ІКТ може бути через зміст, форми і методи: зміст: формування патріотизму, культурної грамотності, громадянської активності; форми: лекції, тренінги, інтерактивні курси, екскурсії, культурно-просвітницькі заходи; методи: дискусії, рольові ігри, проєктні технології, проблемно-пошукові завдання, цифрові платформи.

6. Проведення анкетування, тестування, спостереження дозволило виявити рівень сформованості когнітивного, емоційно-мотиваційного й поведінкового компонентів. Результати засвідчили, що найбільш розвиненим є когнітивний та емоційний рівні, тоді як поведінковий потребує додаткової уваги. Отримані дані стали основою для вдосконалення педагогічних умов і методик виховної роботи.

7. Серед основних методичних рекомендацій з формування національних цінностей засобами ІКТ варто виокремити: використання інтерактивних освітніх платформ для популяризації національної культури; залучення студентів до створення мультимедійних проєктів, спрямованих на відображення традицій і культурної спадщини; інтегрування онлайн-дискусій та форумів з питань національної ідентичності; забезпечення розвитку критичного мислення через аналіз медіатекстів та інформаційного простору.

Отже, проблема формування національних цінностей здобувачів освіти є однією з провідних проблем сучасності, оскільки від її вирішення залежить не лише духовний розвиток особистості, але й стабільність, конкурентоспроможність та самобутність держави у глобалізованому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авхутська С. Полікультурна компетентність як чинник професійного й особистісного зростання майбутнього учителя історії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Уман. пед. ун-ту імені Павла Тичини*. Умань, 2011. № 4 (1). С. 110–115.
2. Авхутська С. О. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів історії в процесі професійної підготовки: автореф. дис.канд. пед. наук: 13.00.04. Умань, 2013. 19 с.
3. Абрамчук О. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів ВТНЗ у навчально-виховному процесі. *Гуманізм та освіта: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Вінниця, 3–4 бер.). Вінниця, 2018. С. 27-38.
4. Агадуллін Р. Р. Полікультурна освіта : методолого-теоретичний аспект. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 3 (4). С. 18-29.
5. Безкоровайна О. Полікультурні засади формування громадянської ідентичності студентів в умовах закладу вищої освіти. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. Режим доступу: https://al.fl.kpi.ua/article/view/278269?utm_source=chatgpt.com.
6. Березюк О.С. Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. Дубасенюк*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 193-209.
7. Бех І. Д. Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації. *Педагогіка і психологія*. Київ, 2014. № 1. С. 12-17.
8. Бех І., Докукіна О., Федоренко С., Шкільна І., Журба К. Формування в учнів основної школи національно-культурної ідентичності в контексті сучасних полікультурних впливів : посібник. К., 2019. 114 с.

9. Буров О.Ю. Проектування полікультурного інформаційного соціального середовища як основа сучасного педагогічного процесу. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/10494/1/B2.pdf>.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2011. 1440 с.
11. Виговська С. В. Критеріальний підхід до визначення сформованості патріотизму студентської молоді. Молодь і ринок. Дрогобич, 2017. № 7. С. 103-108.
12. Винничук Р. Вітчизняний досвід формування системи цінностей майбутніх фахівців у процесі гуманітарної професійної підготовки. *Імідж сучасного педагога*. 2019. № 5(188). С. 64-69.
13. Виховний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні учнів старших класів у позакласній діяльності. Режим доступу: <https://svitovid6.webnode.com.ua/news/vikhovnij-potentsial-informatsijnokomunikatsijnikh-tekhnologij-u-patriotichnomu-vikhovanni-uchniv-starshikh-klasiv-u-pozaklasnij-diyalnosti/>.
14. Горячок І., Баранцова І., Тараненко Ю. Формування національної ідентичності здобувачів вищої освіти в умовах сьогодення. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. № 4. С. 29-35.
15. Гулецька Я. Г. Полікультурна освіта студентської молоді в університетах США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2008. 20 с.
16. Гуренко О. І. Формування етнокультурної компетентності майбутніх педагогів в умовах поліетнічного середовища: навч. посіб. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2007. 168 с.
17. Довгополова Я. В. Формування толерантних відносин студентів у полікультурному середовищі вищого навчального закладу: дис... канд. пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2007. 206 с.

18. Дрожжина С. Полікультурна освіта: теоретичні засади реформування. *Педагогічний дискурс: зб. наук. праць*. Хмельницьки: ХГПА, 2008. С. 28-36.
19. Дурманенко, О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі/ О. Дурманенко. *Молодь і ринок*. 2012. № 7(90). С.135-138.
20. Жаровська О. П. Патріотизм в системі цінностей студентів педагогічних університетів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ, 2014. С. 241–247.
21. Жаровська О. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.07. Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2015. 20 с.
22. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. К.: Видавничий дім, «Ін Юре», 2003. 416 с.
23. Зеліковська О. О. Сутність та структура міжкультурної компетенції студентів вищих економічних навчальних закладів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія «Педагогіка і психологія»*. № 2 (24). 2010. С. 213-216.
24. Зіненко О. Розвиток полікультурної компетентності учнів на уроках англійської мови в акмеологічному просторі. URL: <http://surl.li/skgdpz>
25. Канішевська Л., Лесик А. Педагогічні умови національно-патріотичного виховання молодших підлітків у позаурочній діяльності. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 7. С. 449-460.
26. Кірсанова С. С. Формування міжособистісних взаємин студентської молоді в полікультурному просторі закладів вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія «Педагогіка»*. Мелітополь, 2020. № 2 (23). С. 36-41.

27. Козьменко О. Полікультурне виховання школярів у Канаді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. № 2(106). С. 86-94.
28. Колодій О. Формування патріотизму студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07. Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2016. 20 с.
29. Концепція національного виховання студентської молоді: додаток до рішення колегії МОН від 25.06.2009. протокол № 7/2-4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text
30. Компанієць В. О. Сутність і особливості сучасного полікультурного виховання. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. Київ. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. Вип. 6. Кн. 1. С. 62-67.
31. Котенко О. Педагогічні умови розвитку полікультурної компетентності вчителів зарубіжної літератури як фактор зростання професіоналізму. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 10 (109). С. 38-41.
32. Кочура Н. Ціннісні домінанти духовної культури українства. *Освіта регіону*. 2016. № 4. С. 48-56.
33. Кравець Р.А. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі: монографія. Вінниця: «Планер», 2017. 434 с.
34. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття. Педагогіка і психологія. 2015. № 1. С. 6-16.
35. Крисаченко В. Національні цінності України: сутність, розмаїття, консолідаційний потенціал. *Актуальне українознавство*. 2022. № 1(82).
36. Кругленко Л. Полікультурна освіта: світова та вітчизняна артикуляція проблеми. *Педагогічні науки*. 2020. № 90. С. 7-11.
37. Ларін С.В. Сутність та зміст поняття «національні цінності». *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2016. № 2. С. 44-49.

38. Михальченко М.І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. К.: Відродження, 2004. 488 с.
39. Мурсамітова І.А., Гарбузюк Т.В. Національно-патріотичне виховання як засіб формування соціальних та життєвих компетентностей студентської молоді. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки): зб. наук. праць*. Старобільськ, 2016. № 6. С.252-259.
40. Найдьонов О. Реалізація української національної ідеї у вищій освіті в умовах інформаційного суспільства. *Вища освіта України*. 2020. № 2. С.66- 72.
41. Нові підходи до історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства : навч. посібн. для студ. ВНЗ / за заг. ред. Баханова К. О. Л.: ЗУКЦ, 2012. 164 с.
42. Оксенюк О. Формування національних цінностей в учнів 8-9 класів загальноосвітніх шкіл у процесі вивчення історії: дис. ...канд.пед.наук. Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, 2010.
43. Олійник Т. Педагогічні умови формування полікультурної компетентності учнів у закладах позашкільної мистецької освіти. *Інноваційна педагогіка. Теорія та методика навчання (з галузей знань)*. Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/55/part_2/13.pdf .
44. Омелянчук І.І. Сутність поняття «полікультурність» як основоположного компоненту в структурі міжкультурної комунікації. *Вісник психології і педагогіки*. Режим доступу: <http://surl.li/zkqenk>.
45. Палій Г. О. Проблема формування української політичної нації: аспект загальнонаціональної ідентичності. *Політичний менеджмент*. 2003. № 1. С. 93-100.
46. Пащенко Т.М. Information technologies as a means of national patriotic education of youth. *Національно-патріотичне виховання дітей та*

- молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання. Збірник тез методологічного семінару (м. Київ, 6 квітня 2023 р.), 1 . НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна, С. 335-339.
47. Педагогічна майстерність : Хрестоматія : навчальний посібник. За заг. ред. І. Зязюна. Київ : Вища школа, 2006. 606 с.
48. Перетяга Л. Є. Дидактичні умови формування полікультурної компетентності молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Харків, 2008. 24 с.
49. Піонтковська Д. В. Психологічні особливості розвитку національної ідентичності студентської молоді: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Кам'янець-Подільський, 2017. 195 с.
50. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навчальний посібник / за ред. І.Л. Холковської. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.
51. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>.
52. Сафонова І.О. Сутність і структура міжкультурної компетентності в контексті аксіологічного підходу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2014. №3 (62). С.129-143.
53. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації: Підручник. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. 350 с.
54. Словник іншомовних слів / уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. К.: Наукова думка, 2000. 680 с.
55. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 2-е видання випр. і доп. К: Українська радянська енциклопедія, 1985, 966с.
56. Сокульський А. Л. Культурологія: словник-довідник. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. 292 с.

- 57.Сопівник Р. В. Планування виховної роботи у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія». Київ, 2016. № 239. С. 229-234.
- 58.Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. К. : НІСД, 2011. 336 с.
- 59.Трощинський В., Скуратівський В., Ярош Н. Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні і політичні аспекти: монографія. Київ : НАДУ, 2018. 256 с.
- 60.Шваб М. Цінності національної безпеки України.). *Acta Securitatae Volynienses*. 2023. № 2 . С.51-61.
- 61.Melikova M. National Values and Their Role in Sustainable Development of Society. *Information Horizons: American Journal of Library and Information Science Innovation*. 2025. Vol. 3 № 3. Режим доступу: <https://www.grnjournal.us/index.php/AJLISI/article/view/7123/6896>.
- 62.Thomas G. A typology for the case study in social science. *Qualitative Inquiry*. 2011. 17 (6). P. 511 -527.
- 63.Rakotomena M. H. Les ressources individuelles pour la compétence interculturelle individuelle. In *Revue internationale sur le travail et la société*. 2005. P. 668-691.